

Kirjoitus julkaistu muokattuna Keskipohjanmaa-lehdessä 10.10. 2004.

Esa Väliverronen **Kiire tulevaisuuteen**

- Oletko ajatellut mennä ajanhallinnan kurssille?
- Olen kyllä, en ole vain ehtinyt.

Tähän paradoksiin sisältyy tiivistys kiireisen nykyajan olemuksesta. Konsultit ja elämäntaito-oppaat saarnaavat meille, että nykyaikana pysyvää on vain muutos, johon meidän on sopeuduttava kehittämällä omia elämänhallinnan strategioitamme. Pahinta on jämähtäminen paikalleen, tyytyväisyys siihen, mitä on jo saavuttanut.

Perinteisen kristillisen käsityksen mukaan kaupankäynti ajalla oli syntiä, sillä aika oli Jumalan lahja ihmisille. Tämä käsitys oli kuitenkin jarru kapitalistisen talouden kehittymiselle. Syntynyt ristiriita sai Benjamin Franklinin 1700-luvulla muotoilemaan kuuluisan teesinsä: ”aika on rahaa”. Kun aika on rahaa, se merkitsee sitä että aika maksaa rahaa ja että ajalla on mahdollista tehdä rahaa. Laiska raha on pantava tuottamaan kuten pankin mainos meille osuvasti huomauttaa.

Pisimmälle ajan hallinta tai ajan rientoon sopeutuminen on luonnollisesti viety yritysmaailmassa. Yrityskonsultit tapaavatkin sanoa nykyään, että ”on parempi että yritys tekee oikeaan aikaan vääriä asioita kuin väärään aikaan oikeita asioita”.

Jos aika on rahassa mitattava suure, meidän on mietittävä, mihin käytämme rajallisen aikamme. Eräs seuraus tästä ajattelusta on puhe laatuajasta, jonka avulla lapsiaan laiminlyövät kiireiset uravanhemmat voivat perustella valintansa. Vapaa-aikaakaan ei pidä käyttää joutilaisuuteen tai suunnittelemattomaan oleiluun, vaan sen käyttöä on suunniteltava.

Nopeutta ja tehokkuutta palvovalla aikakaudella hitaus ja joutilaisuus ovat harvojen herkkua. Sen on huomannut viimeisten 10 vuoden aikana myös yliopistossa. Opiskelijat halutaan saada valmistumaan nopeammin ja tehokkaammin eikä opettajilla ja tutkijoillakaan ole enää aikaa eksyä tieteen harhapoluille.

Ajan henki synnyttää aina myös omat kriitikkonsa. Yksi heistä on norjalainen antropologi Thomas Hylland Eriksen, joka vastikään suomennetussa kirjassaan Hetken tyrannia puhuu hitaan ajan puolesta. Hylland Eriksen kertoo myös monia havainnollisia esimerkkejä ajan tempon kiihtymisestä.

Muutoksen ytimessä on uusi informaatio- ja viestintäteknologia, jonka piti vapauttaa meidät ajan ja paikan kahleista. Osittain näin on varmasti käynytkin. Tietokoneen, sähköpostin ja kännykän avulla voimme hoitaa monia asioita paljon nopeammin, joustavammin ja vaivattomammin kuin ennen. Samalla kuitenkin meistä on tullut riippuvaisia ohikiitävän nykyhetken tyrannista.

Kun aloin kirjoittaa tätä juttua, normaalin työajan jälkeen tietysti, jouduin keskeyttämään monta kertaa. Yksi sähköpostiviesti vaati minua kirjoittamaan lausunnon eräästä mietinnöstä, seuraavaksi päiväksi tietysti. Sen jälkeen eräs opiskelijani lähetti sähköpostilla gradunsa käsikirjoituksen ja pyysi kommenttia muutaman päivän sisällä. Opiskelija oli aloittanut graduntekonsa seminaarissani jo reilut kaksi vuotta sitten, mutta nyt hänelle oli tullut yhtäkkinen kiire valmistua. Tietysti hän

muisti pahoitella kiireistä aikatauluaan ja kirjoitti pitkän kuvauksen kohtaamistaan vastoinkäymisistä.

Ajan tempo kiihtyy

Kun avasin tietokoneeni aamulla, siellä oli yli 30 sähköpostiviestiä odottamassa, suurin osa tietysti roskapostia, mutta paljon myös tärkeäksi itsensä tekeviä viestejä, jotka odottivat nopeaa vastausta. Olen huomannut että nykyisen kännykkäkulttuurin aikana, myös tapa suhtautua sähköpostiviesteihin on muuttunut. Joskus ennen vanhaan, kun sähköpostiviestit tulivat kirjeen korvikkeeksi, viikonkaan vastausaika ei tuntunut välttämättä kohtuuttomalta. Kun nykyisin opiskelijat lähettävät minulle sähköpostia, jotkut heistä odottavat että päivystäisin yötä päivää koneellani ja vastaisin viestiin välittömästi kuten kännykän tekstiviesteihin on tapana vastata.

Kännykkäkulttuuriin kuuluu olla jatkuvasti tavoitettavissa. Tätä online –mentaliteettia kuvaa osuvasti takavuosien mainos ” Haluan olla kaiken aikaa kaikkialla kaikkien kanssa nyt ja aina”.

Ajan tempon kiihtyminen muuttaa myös tapaamme kokea ajan kulumista. Koska olemme tottuneet siihen, että voimme ladata dokumentteja internetistä ja lähettää sähköposteja tietokoneella muutamassa sekunnissa, jo pienetkin normaalista poikkeavat viivästykset voivat saada meidät raivon partaalle. Emme ajattele, että vielä näiden viivästystenkin jälkeen nopeus on moninkertainen verrattuna muutaman vuoden takaiseen.

Filosofi Paul Virilio on erottanut kolme aikakautta ajan tempon kiihtymisessä tai ajan tiivistymisessä. Ensimmäinen kausi 1800-luvulla mahdollisti uudenlaiset nopeudet uusien liikennevälineiden kuten junien, autojen ja lentokoneiden avulla. Tämä lyhensi radikaalisti matkustamiseen käytettyä aikaa.

1900-luku puolestaan merkitsi tiedonvälityksen nopeutumista. Lennätin, puhelin, radio ja televisio muuttivat tiedonvälityksen luonnetta kohti välitöntä ja reaaliaikaista. Tänä päivänä satelliitit ja tietoverkot mahdollistavat sen, että ihmiset eri puolilla maapalloa voivat seurata samoja tapahtumia ja reagoida niihin samanaikaisesti.

Kolmas ja kaikkein tehokkain ajan tiivistämisen muoto, joka nyt 2000-luvun alussa etenee nopein harppauksin on geeniteknologia. Geeniperimän kartoitus ja muuntelu tekevät mahdolliseksi jalostaa nopeasti uusia ominaisuuksia kasveihin eläimiin, mikä perinteisin jalostusmenetelmin vei sukupolvien ajan. Geneettinen muuntelu toteuttaa tavallaan ajan hallitsijan unelman.

Tulevaisuus vaatii uhrauksia

Konsulttien ja elämäntaito-oppaiden ilosanoma nopeasta ajan riennosta leviää tehokkaasti myös mediassa. Media on nykyisin täynnä erilaisia tulevaisuuden ennustajia, jotka kertovat meille mitä huomenna tulee tapahtumaan. Tämä näkyy hyvin päivittäisiä uutisia seuratessa. Uutiset eivät kerro enää vain siitä, mitä eilen tai aiemmin tänään on tapahtunut tai mitä tapahtuu juuri parhaillaan – muistatthän nuo tv-uutisten valppaat reportterit, jotka odottavat malttamattomina työmarkkinaneuvottelijoiden suljetun oven takana. Sen sijaan uutiset kertovat yhä useammin tulevaisuudesta. Ne kertovat meille kuinka aktiivisesti aiomme äänestää tai kenelle aiomme antaa äänemme seuraavissa vaaleista. Ne kertovat siitä, mitä firmat lupaavat, valtiovarainministeriön edustajat vaativat tai pörssianalytikot – nuo nykyajan sääprofeetat - ennustavat.

Kansallisvaltioiden aikakaudella menneisyyden hallinta oli tärkeää. Siksi meille toisteltiin kansallista yhtenäisyyttä vaalivia tarinoita. Globalisoituvassa maailmassa puolestaan tulevaisuutta koskevasta tarinoinnista ja tulevaisuuden valloittamisesta on tullut tärkeä vallankäytön muoto.

Kun ennen vanhaan oli tapana vaatia meiltä uhrauksia menneiden sukupolvien saavutusten ja sankaritekojen nimissä, nykyään vedotaan yhä useammin tulevaisuuteen. Se, joka vaatii meiltä uhrauksia, onkin tulevaisuus. Meidän on kyettävä vastaamaan ”tulevaisuuden haasteisiin”. Nuo haasteet ovat kaikkea mahdollista globalisoituvan maailman, kansallisen kilpailukyvyn taikka parisuhteen ja itsensä kehittämisen väliltä. Juuri kun olimme paistatelleet hetken ylpeinä siitä, että suomalainen koululaitos tai talouselämän kilpailukyky on maailman huippua, kuulimme ensimmäiset varoitukset siitä, että huomenna kaikki voikin olla jo toisin. Näillä vaatimuksilla on usein myös kätkeyty poliittinen viesti: jos emme uhraudu, joku voi sysätä meidän kurjistumiskierteeseen.

Esa Väliverronen